משנה · אחרונים · הון עשיר · סדר מועד

הון עשיר על משנה תענית

רבי עמנואל חי ריקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

הון עשיר על משנה תענית

רבי עמנואל חי ריקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הון-עשיר-על-משנה-תענית/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 5
משנה ז 5
פרק ב 6
משנה ב 6
משנה ה 6
משנה ז 6
פרק ג 7
משנה ח 7
פרק ד 7
משנה א 7
משנה ג 7
משנה ז 7
משנה ח 7

פרק א

משנה א

תענית

תענית יש בו ד' פרקים, ע"ש הכתוב (זכריה ח, יט) כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה וכו'. וע"ד הנסתר נמי כל אלו המספרים שייכים במלכות בית דוד, שהיא רגל הרביעי, פרצוף החמישי, יום השביעי, ספירה העשירית מלמעלה למטה, אשר הארבע' קליפות סבו' גם סבבוה וגרמו החרבן שעליו אנו מתענין:

רא"א מיום טוב הראשון של חג. כתב התי"ט, דהואיל ומנטילת לולב גמר, דלדידיה מזכירין ביוצר דיום ראשון, ואע"ג דצריך הש"ץ להכריז קודם תפילה וה"ל הפסק בין גאולה לתפילה, לא איכפת לן כיון דצורך תפילה היא, ע"כ תורף דבריו. ולעד"נ דלא דק, דליכא מאן דמתיר להפסיק בכגון הא בין גאולה לתפילה, חדא דמאן לימא לן דלר"א נמי לא יתחיל אלא במוסף מהטעם עצמו דר"י, דאמרינן בירושלמי (ה"א א.) לר"י, ויתחיל מאורתא, לית כל עמא תמן, ולידכרו מצפרא, אף הוא סבור שמא הזכירו מבערב אף הוא הוי מדכר, מכיון דהוא חמי לון דלא מדכירין בקדמייתא ומדכירין באחרייתא אף הוא יודע שלא הזכירו מבערב, ע"כ. הרי דלר"י דס"ל דמשעה שמניחין הלולב מזכירין, הוה לן להזכיר מבערב יום טוב אחרון, שכבר עבר זמן הלולב ביום השביעי, ואע"פכ דוחין אותו שתי תפילות, בערב משום דלית כל עמא תמן, וביוצר דלא יטעה לומר דמבערב התחילו. **ונלע"ד** דנפקא מינא למי ששכח ולא התפלל ערבית, ובתפילת התשלומין יטעה ויזכיר והוא אינו צריך להזכיר, א"נ יטעה לשנה הבאה אם ימצא המצא בדרך אניה בלב ים שאין שם מי שמזכיר ויתחיל להזכיר מבערב, כ"ש לר"א דדחינן ליה תפילה אחת דהיינו יוצר, מהאי טעמא דלא לימא דמבערב התחילו להזכיר, דלדידיה מה שאין מזכירין מבערב מן הדין הוא ולא משום חשש, כדאמרינן בש"ס דהואיל ולא למד אלא מלולב ולא מנסכים, אין מתחילין מבערב שהרי עדיין לא הגיע זמן לולב, ואע"ג דיש לחלק ולמימר מהאי טעמא ממש דלר"א לא גזרינן שיטעה לומר שמבערב הזכירו, דזיל בתר טעמא ועדיין לא הגיע זמן ההתחלה מבערב, מש"אכ לר"י דכבר הגיעה אלא שנדחית משום דלית תמן כל עמא ולאו כ"ע דינא גמירו לדקדק בטעם דחייה זו, מ"מ עדיין לא ראינו חיוב זה שיצטרך הש"צ להכריז דווקא בין גאולה לתפילה, וחלילא וחס להפסיק ביניהם בשום

דבור שבעולם, אלא יכריז במקום המותר להכריז, דהיינו קודם ברוך שאמר, או במקום דשרי לשאול מפני הכבוד דודאי לא גריעא הכרזה זו משאלת שלום אם מן הדין צריך לה, כ"ש דאין הכרזה זו צריכה להיות בפה כלל, דהכי אמרינן בירושלמי (שם:) והא דאת אמר אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר ש"ץ בגשם, קמון לצלותא כמי שהזכיר ש"ץ, ע"כ. הרי מפורש דעיקר איסור זה הוא שלא להקדים תפילתו בתפילה זו הראשונה לתפילת הצבור, אפילו הוא יחיד בביתו, אבל הכרזה אינו צריך כי התפילה עצמה הנאמרת בצבור באותה שעה היא ההכרזה, ודילמא דאי היה צריך לכך כגון שהיה צריך להזכירו ביוצר, דלא היה מפסיק בשום מקום בשביל זה, אלא בהגיעו בתפלתו שבלחש להזכרה היה מזכירה בקול רם, להודיע לכל שהתחיל זמן ההזכרה, ודייקא נמי דלא אמרינן עד שיכריז ש"ץ דמשמע הכרזה ממש, אלא עד שיזכיר ש"ץ דש"מ דההזכרה שעושה הש"ץ בתפילתו היא ההכרזה, ואף לזה אינו צריך להמתין אלא משהתחילו הצבור להתפלל הרי הוא כאילו הזכיר הש"צ, ואין קפידא אם ימהרו יותר מהש"ץ ויזכירו הם ההזכרה טרם ישמעוה מפי הש"ץ. ומכאן נמי יש הוכחה גמורה דאפילו לפי האמת דאנו מתחילין ממוסף אין צריך להכריז קודם התפילה כלל, מדקאמר קמון לצלותא כמי שהזכיר הש"ץ דמי. ואי ההכרזה היתה קודם התפילה מאי קאמר כמי שהזכיר, הלא כבר הזכיר ודאי במה שהכריז עד שלא קמו לתפילה, אלא ודאי דאין צורך להכרזה זו כלל עד שנאמר שאם היתה ביוצר הוה שרי להפסיק בה בין גאולה לתפלה, שאפילו במוסף אין אנו צריכים לה מדינא דש"ס, אלא מנהגא בעלמא הוא כנל"עד:

משנה ב

העובר לפני התיבה וכו'. כתב התי"ט משום שאין מזכיר וכו'. עיין מ"ש בדבור הנ"ל: **האחרון**. נקט האחרון, ולא שני כמו בר"ה (פ"ד מ"ז), לסימנא די"ט אחרון, דבהא פליג אר"א. ובפסח דסיפא, אגב רישא נקט ליה, ובזה נחה הרגש התי"ט דלא תירץ עליו כלום: **עד שיעבור הפסח**. אבל עדיין לא נקרא יצא, כי ספירת העומר תלויה בשני בו, מש"אכ חדש ניסן דמשעבר אין אנו מונין לו עוד, משום הכי לא תנן בפסח יצא כמו בניסן:

משנה ז

במשא ומתן בבנין ובנטיעה. פי' הרב, של שמחה. ובהכי אתי שפיר דלא הוו לגבי אירוסין ונשואין זו ואצ"ל זו, אע"ג דמ"מ נוכל לישב דקדים התדיר, מ"מ אנו צריכין אף לטעם זה, דהא שאילת שלום תדירה מכלם ונשנת בסוף. או י"ל דסדרם דווקא כסדר הראוי להם, דבתחילה ישתדל אדם אחר שלמד תורה ללמוד אומנות, דהיינו משא ומתן להתפרנס ממנו, ואח"כ יבנה בית, ואח"כ יטע כרם, ואח"כ יארס אשה, ואח"כ ישאנה,

ואז יהיה בשלום מן החטא כדכתיב (איוב ה, כד) וידעת כי שלום אהלך וגו' ופירושוהו רז"ל (יבמות סב:) על האשה:

פרק ב

משנה ב

ורגיל. הר"ב פירש היודע סדר תפילה, וביתו ריקם פי' שהוא עני, א"נ ביתו ריקן מן העבירות, ע"כ. וקשה דלפי זה נראה דלא בעינן שיהיה עני, והרי לישנא דמתניתין כדי שיהא לבו שלם, מראה דעני בעינן. ולא ידעתי מאין יצא לו לפרש כן, דבש"ס (דף טז.) בפירוש אמרינן, איזהו רגיל אמר ר' יהודה (מיטפל) [מטופל] ואין לו. והיינו עני, ולפי זה נכון לפרש וביתו ריקם מן העבירות כמו שפירשה רב חסדא בש"ס (שם:), דלמאי דפירש רגיל היודע סדר תפלה ותו לא, דלא כמה שמפורש בברייתא דש"ס, אין לפרש וביתו ריקם מן העבירות, והראיה דלא הכריח רב חסדא פי' זה אלא ממאי דפירשו כבר ברגיל מטפל ואין לו, דהכי גרסינן התם (שם.) תנו רבנן עמדו בתפילה אע"פי שיש שם זקן וחכם, אין מורידין לתיבה אלא אדם הרגיל, איזהו רגיל ר"י אומר (מיטפל) [מטופל] ואין לו, ויש לו יגיעה בשדה, וביתו ריקם ופרקו נאה וכו', עד היינו (מיטפל) [מטופל] ואין לו היינו ביתו ריקם, אמר רב חסדא זהו שביתו ריקם מן העבירה:

משנה ה

תקעו הכהנים תקעו וכו' הריעו בני אהרן הריעו. שנא באחד הכהנים ובאחד בני אהרן, לרמוז דכמו דפשוט לן דכהנים דקאמר החזן הם בני אהרן, ובני אהרן הם הכהנים, שהרי לאותם האנשים ממש קוראם פעם בשם כהנים ופעם בשם בני אהרן, כך באמרו תקעו יש במשמעותו אף הריעו, אלא שצריכים לתקוע תר"ת, ובאמרו הריעו יש במשמעותו תקעו, אלא שצריכים לתקוע רת"ר, כמ"ש התי"ט בשם דש"ס (דף יז:):

משנה ז

לא ביום ולא בלילה. לא שייך לשנותם בלשון רבים כמו באנשי משמר, משום דאנשי בית אב הם ליום א' לבד:

ולא בלילה. שנאו אחר לא ביום שלא כסדר ששנה באנשי משמר, משום דבהכי הוי לא זו אף זו:

בחנוכה ובפורים. הקדים חנוכה לפורים אע"ג דהוי זו ואצ"ל זו, משום דכסלו קודם לאדר. ועוד נכון לסמוך חנוכה לראש חדש, מפני שלעולם חל בתוכו, מש"אכ פורים דהוא רחוק ממנו:

פרק ג

משנה ח

אבן הטועים. פי' הר"ב, המוצא מציאה עומד עליה ומכריז. ונראה דנקראת כן ע"ש הכתוב (שמות כג, ד) כי תפגע שור אויבך או חמורו תועה השב תשיבנו לו:

פרק ד

משנה א

בשלשה פרקים בשנה וכו'. בש"ס (דף כו:) אסיקו דמתניתין חסורי מחסרא, והכי מפרשו לה, בג' פרקים בשנה כהנים נושאים את כפיהם בכל תפילה. ולפי זה ישאו לפעמים ד' פעמים ביום אחד, כי ג' פרקים אלו הם תעניות ומועדות ויום הכפורים, וכבר ידוע שביום הכפורים יש בו מוסף עם הנעילה, ואע"פי שלשון המשנה קצר, א"א לטעות בו. ואפשר לומר דלא הזכיר התנא הפרקים בתחילה ויהיה הלשון יותר מרווח, כדי לסמוך ובתעניות לובנעילת שערים, לרמוז דנעילת שערי שמים לבל יעברו התפילות הנהוגות, גורמים התעניות:

משנה ג

כקורין את שמע. עיין בטור אורח חיים סי' מ"ט, כ"כ התי"ט. ושם תמצא טעם ללשון זה דלכאורה הוא מיותר:

משנה ז

מותרין. קאי אגברי, ואסור דרישא קאי אשבת, שבשבת האסור התירו לגברי בחמשי שבו:

משנה ח

לבו זה בנין בה"מק. שהוא באמצע הישוב כלב בגוף (זוהר שלח קסא: פנחס רכא:):

תענית מתחיל במם ומסיים בנון, הרי מ"ן, ע"ש הכתוב (דברים ח, ג) ויענך וירעיבך ויאכלך את המן. שע"י התענית חטאיו מתלבנים כמן, דכתיב ביה (במדבר יא, ז) והמן כזרע גד לבן. ועוד ליודעי חן גלוי וידוע מה הוא נוטריקון מ"ן, כי הוא מעלה אותם בצדקתו, אשר הוא עושה בתעניתו כמו שצוו רז"ל (עי' ברכות ו:):

סליק מסכת תענית. משמש ככותל שונית.

את יצרך בעת תלחם בחרב וגם חנית.

לא ייירא עדי תחם בתשובה ותענית: